

Verkiezingsdebat organiseren: praktische tips

Nederland is een land met veel partijen, en daarmee ook veel verkiezingsdebatten. Dat is mooi, want de rijkheid van debatten helpt de dynamiek van de democratie. Helaas zijn nogal wat debatten in de praktijk niet om aan te zien, of slechts heel beperkt informerend. In dit document zetten we een aantal keuzes die je kunt maken bij het organiseren van een verkiezingsdebat op een rijtje. Daarnaast zijn er ook verschillende valkuilen om te vermijden.

1. Stel jezelf de vraag: waarom organiseer ik dit debat eigenlijk? Heb je een eigen achterban die je wil informeren? Wil je zorgen dat bepaalde onderwerpen meer naar voren komen in de verkiezingen? Wil je kandidaten juist de mogelijkheid geven zich te verantwoorden voor het beleid van hun partijen van afgelopen jaren? Het zijn allemaal legitieme redenen om een verkiezingsdebat te organiseren, maar ze verlangen misschien een verschillende aanpak. Minder goede redenen om een debat te organiseren is om de eigen organisatie bekender te maken, om een extra activiteit te hebben voor in het jaarverslag of om kandidaten te proberen zich te laten committeren aan bepaalde standpunten. Het kan werken, maar het maakt doorgaans debatten een stuk minder aantrekkelijk voor zowel publiek als politici.
2. Bedenk hoeveel kandidaten je in je debat wil. Hierbij geldt als vuistregel: hoe meer kandidaten in een verkiezingsdebat, hoe slechter dat debat wordt. Doordat er namelijk minder spreektijd per kandidaat is, is er automatisch minder ruimte voor inhoudelijk debat of om uitgebreid op elkaars argumenten in te gaan. Onderschat dit niet! Er zijn verkiezingsdebatten waar zoveel kandidaten zijn dat het voorstelrondje al bijna de halve tijd opsoupeert. En in plaats van een debat krijg je dan dikwijls een serie opgedreunde statements, zonder dat er interactie is. Organisatoren hebben vaak de neiging veel mensen uit te nodigen, omdat ze geen partijen willen uitsluiten of omdat ze zekerheid willen hebben dat er iemand komt opdagen. Toch is dit een vergissing: organiseer nog liever meerdere debatten met kleine groepen kandidaten dan 1 breed debat met iedereen.
3. Bedenk goed welke kandidaten je uitnodigt. Natuurlijk is jouw debat het belangrijkste en verdient het de lijsttrekkers, maar politieke partijen kunnen daar anders over denken. Zeker bij landelijke verkiezingen zijn er honderden debatten en zit er een uitgebreide afweging welke kandidaat waarheen gaat. Daarom is het vaak slimmer te vragen om een minder bekende kandidaat met wat meer kennis over de onderwerpen die wil behandelen, of bijvoorbeeld een regionale kandidaat. Ook: bij een jongerendebat zijn jonge kandidaten logisch, bij ouderen oudere kandidaten etc. Maar uiteindelijk gaan partijen zelf over wie ze afvaardigen. Ga niet groots aankondigen dat er bepaalde politici naar je debat komen als hun aanwezigheid niet is gegarandeerd, ook niet naar andere kandidaten die je uitnodigt.
4. Bedenk goed welke partijen je uitnodigt. Je wil graag een aansprekend debat. Welke partijen zet je tegenover elkaar? Als je vuurwerk wil zet je tegenpolen in: VVD vs SP over de zorg, PVV vs D66 over Europa, CDA vs GroenLinks over landbouw etc. Duidelijke meningsverschillen zijn dan wel gegarandeerd. Maar, de kans dat een twijfelende kiezer erdoor over de streep wordt getrokken is heel erg gering. Er zijn maar weinig kiezers die twifelen tussen PVV en D66. Daarom is het voor kiezers vaak interessanter om juist partijen die wat dichterbij elkaar staan uit te nodigen, en de verschillen op te zoeken. Daarbij is echter ook een risico dat kandidaten het steeds alleen maar met elkaar eens zijn, wat ook een slecht debat maakt. Het is daarom zaak hier bij het formuleren van stellingen goed over na te denken.

5. Maak debatstellingen waarover partijen een uitgesproken mening hebben en over van mening verschillen. Het overgrote deel van verkiezingsdebatten werkt met van te voren opgestelde debatstellingen, en veel van deze stellingen zijn verschrikkelijk. Denk hier goed over na. Stellingen als “Duurzaamheid is belangrijk” en “Enschede moet vol inzetten op de kenniseconomie” zijn slecht omdat bijna niemand het er mee oneens kan zijn. En jouw passie voor het gemeentelijke kapbeleid is misschien groot en oprecht, maar de partijen die je uitnodigt hebben er misschien helemaal geen standpunt over. Voor goede stellingen is enig onderzoek nodig: over de politieke discussies die nu spelen, over welke standpunten partijen er over hebben en hoe uitgesproken die zijn. Let bij het formuleren van stellingen op particulier hobbyisme en zouteloze compromissen. Je kunt eventueel deelnemende partijen betrekken bij het opstellen van stellingen, maar dit kan ook weer leiden tot een enorme discussie. Ook bij het aantal stellingen geldt dat hoe minder stellingen, hoe meer ruimte voor inhoudelijk debat.
6. Bedenk goed wanneer je je debat organiseert. De meeste kandidaten zullen er gewoon een baan op nahouden, dus overdag op een weekdag is uitgesloten. Zaterdag overdag is een optie, maar vooral potentieel publiek heeft op die momenten ook wel iets leukers te doen. Zondag is soms problematisch voor kandidaten vanwege geloofsovertuigingen. De meeste debatten vinden dan ook plaats op doordeweekse avonden, waarbij vrijdagavond als uitgaansavond niet ideaal is. Het is ook verstandig goed te kijken of er andere, concurrerende activiteiten zijn op hetzelfde moment. Belangrijke voetbalwedstrijden, concurrerende debatten of dorpsfeesten kunnen de opkomst negatief beïnvloeden. Dat geldt ook voor het weer (te koud, teveel regen of juist te mooi weer om naar een debat te gaan), maar dat is minder goed te voorspellen. Een debat zou maximaal 2,5 uur moeten duren (inclusief pauze), langer dan dat zal je publiek het al snel zat zijn. 19.30 of 20.00 is een prima begintijd, veel later dan 22.00 uur is onwenselijk, ook omdat je genodigden misschien nog ver naar huis moeten reizen.
7. Denk goed na over je locatie. Natuurlijk zorg je voor een plek met voldoende ruimte voor je verwachte publiek. Een geluidsinstallatie is een vereiste, zelfs in een kleine ruimte (je wil niet voortdurend discussie met die ene slechthorende in het publiek). Achtergrondgeluiden zijn heel storend, dus een zaaltje boven een lawaaiige kroeg is misschien niet ideaal, net zo min als een sissend cappuccinoapparaat in de omgeving. Als je bijvoorbeeld een zaaltje in een buurtcentrum hebt, zorg dan dat er een poster op de deur hangt waaruit blijkt waar het precies is, zodat bezoekers zich niet rot zoeken. Iets kunnen drinken in de pauze is een randvoorwaarde. Let ook op voldoende parkeerplaatsen en bereikbaarheid met het openbaar vervoer, niet alleen voor publiek maar ook voor de kandidaten. Locaties zouden altijd toegankelijk moeten zijn voor mensen met een functiebeperking.
8. Denk goed na over je debatopzet. Over het algemeen zijn er maar twee posities waarin je de kandidaten zich kan laten opstellen: staand naast statafels of zittend achter een tafel. Het eerste is over het algemeen te prefereren. Zet je kandidaten niet op hoge krukken tenzij je een uitgesproken hekel aan politici hebt. Het is prima om stellingen te projecteren met een beamer (maar niet noodzakelijk). Zorg wel van te voren dat de techniek werkt, want niets is zo dodelijk voor de sfeer als tien minuten gepruts met laptops en beamerkabels. Denk goed na of je elke kandidaat een eigen microfoon wil geven of of je gaat afwisselen. Met een eigen microfoon geef je ze de mogelijkheid om snel op elkaar te reageren en te interrumperen, wat meer dynamiek aan het debat geeft. Het vergroot echter ook de kans op chaos en mensen die door elkaar heen praten. Dit valt te ondervangen met een goede moderator.

9. Een goede moderator is goud waard. Hoewel je een debat kunt houden zonder debatleiding en dat soms goed gaat, is het beter voor een moderator/debatleider te zorgen. De belangrijkste taken van de moderator is zorgen dat het debat te volgen is (dus dat niet iedereen door elkaar praat), dat iedereen enigszins aan het woord komt (dus soms een kandidaat afkappen en specifiek een ander naar hun mening vragen) en de algemene structuur bewaken (stelling kort inleiden en aan het einde van het debat kort uitleiden, tijd in de gaten houden). Cruciaal is dat de moderator neutraal overkomt en zichzelf niet te graag hoort praten. De beste debatmoderators zijn moderators die je bijna niet ziet.
10. Maak je programma niet te overladen. Als je een verkiezingsdebat organiseert, is het debat de kern van de avond/middag. Toch zijn er erg veel organisatoren die heel veel extra elementen toevoegen: lange openingstoespraak van de voorzitter, uitgebreide stellingsinleidingen, gesproken columns, muzieknnummers, gedichten, cabaret, een jury die het voorafgaande debat moet beoordelen, stemmingspeilingen onder het publiek etc. Bij digitale debatten komen hier de onvermijdelijke introductiefilmpjes bij. Wees hier zeer terughoudend mee. Mensen komen als het goed is om een verkiezingsdebat te zien, en kandidaten om een debat te volgen, en je doet beiden tekort als je allerlei andere elementen toevoegt.
11. Zorg zelf voor publiek en media. Een verkiezingsdebat in een zaaltje waar alleen de achterban van de deelnemende partijen aanwezig is (die al weten wat ze gaan stemmen), en zonder media, is in principe een zinloos debat. Toch is een groot deel, zo niet een merendeel van de Nederlandse verkiezingsdebatten zo. Als het goed is heb je als organisatie enigszins een achterban, probeer die te mobiliseren. Nodig ook actief lokale pers uit. Beter dan een ronkend persbericht is om gewoon een journalist te bellen om te overtuigen te komen. Als de journalist toezegt te zullen komen is het ook een stuk waarschijnlijker dat ze van te voren aandacht willen besteden aan het debat, wat weer goed kan zijn voor de opkomst van publiek. Wees hierbij realistisch: de NOS komt waarschijnlijk niet naar je debat, de lokale krant of radio-omroep misschien wel. Als je aanwezigheid van media kan garanderen maak je het ook weer aantrekkelijker voor politici om mee te doen aan het debat. Alle media is hierbij meegenomen, dus negeer de lokale nieuwssite of het huis-aan-huisblad niet. Die laatsten kun je overigens ook achteraf proberen een zelfgeschreven verslag te sturen.
12. Denk aan de kandidaten. Verreweg de meeste politici in Nederland zijn parttime amateurs. Voor veel kandidaten zullen verkiezingsdebatten spannend zijn, verkiezingen zijn een stressvolle tijd en soms moeten ze ook lang reizen. Stuur tijdig de benodigde gegevens: de locatie inclusief een routebeschrijving, de exacte tijden waarop het debat begint en eindigt (met eventueel een maximale uitlooptijd: mensen moeten nog thuis kunnen komen), de opzet van de avond, de andere uitgenodigde kandidaten en het belangrijkste, de stellingen. Je wil immers dat kandidaten goed voorbereid kunnen komen. Aanvullende verzoeken, zoals het aanleveren van een geschreven biografie of het opnemen van een filmpje kun je beter vermijden. En hoewel het jou misschien gemoedsrust geeft om al je kandidaten te vragen om anderhalf uur voor aanvang van het debat aanwezig te zijn “om het nog even door te spreken” is het voor hen een grote aanslag op hun tijd. Als de mogelijkheid er is, is het sympathiek om aan te bieden dat ze voorafgaand aan het debat iets te eten kunnen krijgen. Hou er echter rekening mee dat ze hier misschien geen gebruik van maken. De laatste jaren proberen organisatoren van debatten nog wel eens om kandidaten of partijen een bijdrage te vragen voor de kosten van het debat. Terecht gaan kandidaten hier zelden tot nooit op in. Als je de kosten van een verkiezingsdebat niet zelf kun dragen, of zelf

externe financiering of zelfs sponsoring kunt regelen, is het waarschijnlijk beter dat je er helemaal niet aan begint.

13. Publieksinteractie is leuk, maar gelijk een risico. Je kunt ervoor kiezen het publiek een rol te geven in het debat. Bijvoorbeeld door vragen te stellen aan kandidaten, commentaar te leveren op het gevoerde debat of zelf een stelling in te brengen. Dit kan een grote meerwaarde hebben: het maakt het debat dynamischer en minder voorspelbaar. Ook vinden kandidaten het vaak leuk om ook normale kiezers te kunnen spreken. Maar er zit een groot risico aan: verkiezingsdebatten hebben soms een grote aantrekkingskracht op wat vreemde types. Denk aan mensen met een bepaalde psychische stoornis, met grote persoonlijke problemen, met extreme denkbeelden of een voorliefde voor complotten. Deze groepen mensen zijn ook zelden bondig in hun bijdrage, waardoor ze gauw een hele avond kunnen verstoren. Het is hier zaak voor de debatleider/presentator om in te grijpen. Het advies is om iedereen wel hun punt te laten maken, maar hierbij te eisen dat dit kort en bondig en gericht aan een kandidaat te doen. Een debat heeft geen ruimte voor monologen. Als ze dat niet lukt moet je ze afbreken. Haast even vervelend zijn leden van de achterban van een kandidaat die bewust een gemakkelijke vraag aan hun eigen deelnemer stellen, of juist een vervelende voor een concurrent. In het algemeen kun je problemen ondervangen door mensen te vragen bijvoorbeeld in de pauze hun vraag op een briefje in te leveren, zodat je kunt selecteren. Dat haalt wel wat van de dynamiek weg, maar ondervangt ook een hoop problemen.
14. Denk aan een presentje. Het is gebruikelijk dat je deelnemers aan een verkiezingsdebat achteraf een blijk van waardering meegeeft, al is het zeker geen verplichting. Het is verstandig hier over na te denken. Een bos bloemen is leuk maar lastig te transporteren voor mensen die op de fiets of met het OV komen. Een fles wijn is prima voor drinkers, maar nutteloos voor niet-drinkers en zelfs heel vervelend voor herstellende alcoholisten (dat zijn er meer dan je denkt). Cadeau -en boekenbonnen zijn prima maar een beetje saai. Leuk zijn producten uit de regio, bijvoorbeeld de lokale lekkernij of kruidkoek (mits transporteerbaar), een boek over de geschiedenis van de streek of het werk van een plaatselijke dichter (mits niet verschrikkelijk). Het is uiteindelijk het gebaar dat telt, maar een gebaar waar overduidelijk niet over is nagedacht heeft weinig waarde.